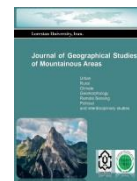

Lorestan University

Online ISSN: 2717-2325

Journal of Geographical Studies of Mountainous Areas

journal homepage: <http://www.gsma.lu.ac.ir>

Research Paper

Evaluation of Different Types of Fragmentation and its Effect on the Integrated Management of Mashhad Metropolis Peri-urban Areas

Gholamreza Shahidasht^a, Rahim Sarvar^{b,*}, Mehdi Modiri^c

^a PhD student, Department of Geography, Faculty of Literature, Humanities and Social Sciences, Sciences and Research Unit, Islamic Azad University, Tehran, Iran.

^b PhD student, Department of Geography, Faculty of Literature, Humanities and Social Sciences, Sciences and Research Unit, Islamic Azad University, Tehran, Iran.

^c Professor, Department of Urban Planning, Faculty of Non-Active Defense, Malik Ashtar University of Technology, Tehran, Iran.

ARTICLE INFO

Article history:

Received: 21 November

2021;

Accepted: 22 January

2022;

Available online 30 April

2022.

Keywords:

Fragmentation,

Integrated urban

management,

Peri-urban,

Mashhad metropolis.

ABSTRACT

The problem currently facing the management of metropolises' peri-urban areas is the existence of urban management fragmentations and lack of coordination among service organizations regarding planning, policy making, supervision, implementation, etc. Solving this problem requires integrated urban management as an all-encompassing management institution involved with very broad and diverse urban and urbanization issues and phenomena to ensure achieving sustainable development in the peri-urban areas of Mashhad metropolis, thereby minimizing the fragmentations in various dimensions including the political, spatial, functional and socio-economic dimensions. Considering the importance of the topic, this study was conducted using the descriptive-analytical method and based on desk-based and documentary studies to analyze the different types of fragmentation and its effect on the integrated management of the peri-urban areas of Mashhad metropolis. The study population consisted of 35 specialists, experts and university professors. The DEMATEL and VICOR fuzzy method was used for data analysis. The results of multi-criteria decision-making show that the criterion of "fragmentations in urban management platforms and facilities" attained a score of 0.491 and was identified as the most influential criterion for integrated management. On the other hand, territorial fragmentation was identified as the most influenced criterion for the integrated management of the peri-urban areas of Mashhad metropolis.

1. Introduction

Investigating the state of dispersion of the settlements located in the Harim and its changes and developments in the past years of Mashhad metropolis due to the benefit of Imam Reza holy shrine, proximity to Kashfroud river, natural habitat suitable for settlement, fertility of agricultural lands, etc. Since the past years, it has been very attractive for the formation of different settlements around it. Meanwhile, these settlements are constantly changing under the influence of changes in various social, economic, physical, etc. conditions of Mashhad metropolis

and the surrounding cities and towns, so that the change in the dispersion of settlements, their excessive growth, the formation of new settlements, etc. are among the most important. The characteristics of the settlements system in these years are that the changes in the surrounding rural settlements have always caused changes in the physical structure, social, economic and other characteristics of Mashhad metropolis.

Changing the limits of the city of Mashhad and reducing its size on the one hand and intensifying measures outside the supervision of the municipality in the northern areas of the

*Corresponding Author.

Email Addresses: reza.shahidasht@yahoo.com (R. Shahidasht), sarvarh83@gmail.com (R. Sarvar), mmodiri@ut.ac.ir (M. Modiri).

To cite this article:

Shahidasht, R., Sarvar, R., Modiri, M. (2022), Evaluation of Different Types of Fragmentation and its Effect on the Integrated Management of Mashhad Metropolis Peri-urban Areas. *Journal of Geographical Studies of Mountainous Areas*, 3(9), 179-198

Doi:10.52547/gsma.3.1.179

Kashfroud river, such as the establishment of workshops, sand mines and other destructive measures along with the lack of control of ongoing activities by other institutions Administration, on the other hand, led to the fact that the surrounding areas of Mashhad, especially in its northern suburbs, faced many damages and destruction of resources, and it seems that some of the effects and consequences caused by it will not be easily compensated. Therefore, the purpose of this article is to investigate the types of division and its effect on the integrated urban management of Mashhad metropolis

2. Methodology

This study was aimed at identifying the fragmentations of integrated urban management in different levels and dimensions of the peri-urban areas of Mashhad metropolis using the descriptive-analytical method. To this aim, it used the desk-based method and reference sources to collect the required data. The tool used for this purpose was a questionnaire, which was used as pairwise comparisons to identify the criteria that influence and are influenced by the integrated management of the peri-urban areas of the city. The Likert scale (with scores ranging from very high to very low) was used to identify the indicators. A total of 7 criteria and 27 indicators were identified in this study. The study population consisted of 35 university professors, experts and urban managers and planners selected using the simple random sampling method. The fuzzy VICOR and DEMATEL multi-criteria decision-making model was used to analyze the findings.

3. Results

The results showed that the criteria of "fragmentation in organizational integrity", "planning/policy-making fragmentation" and "organizational-communication structure fragmentation" were the most important types of fragmentation respectively.

4. Discussion

On the other hand, the four criteria of "fragmentation in urban management platforms

and facilities", "fragmentation in organizational integrity", "functional fragmentation" and "legal and policy-making fragmentation" were considered to be among the causal indicators. Among the causal indicators of fragmentation, the criterion of "urban management platforms and facilities" was identified as one of the most influential criteria. In other words, this criterion had the greatest effect on integrated urban management and decreased the integrated urban management. Negative indicators were among the influenced indicators, which included the "fragmentation of organizational structure", "territorial fragmentation" and "planning/policy-making fragmentation". "Territorial fragmentation" was the most influenced criterion. As a result, it is impossible to overcome the aforementioned challenges without adopting an integrated policy on economic, social and physical development on the one hand, and without various sectoral institutions on the other hand, each of which pursues its own goals and plans.

5. Conclusion

Findings showed that the most important factor in achieving the integrated management of the peri-urban areas of Mashhad metropolis is to provide a strategy beyond the sectoral intervention level or a holistic management approach, which can bring all the actors together in the decision-making and implementation processes. This requires eliminating the repetitive procedures and defining the common points of policy-making. The results obtained from DEMATEL also indicated that the physical and environmental dimensions were the most influential and influenced criteria, respectively. Moreover, among the criteria of fragmentation, the criteria of "fragmentation in urban management platforms and facilities" and "territorial fragmentation" were identified as the most influential and influenced indicators, respectively. Therefore, the existence of various decision-making sectors and the wide area of the territory on the one hand, and the existence of various towns and rural settlements on the other hand have paved the way for the simultaneous intervention of different organizations, including the Ministry of Housing and Urban Development, governor general office, city governor office,

district governor office, municipalities, and other decision-making organizations and institutions. Due to lack of an integrated management, each of these organizations makes different decisions and policies according to their requirements, thereby

increasing the sectoral management. The findings of this study are consistent with those of Yang and Wu (2005), Sanaei et al. (2020), Amanpour and Sajadian (2016), Khandan and Sobhani (2021) and Anvari (2018).

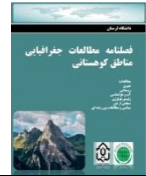

دانشگاه لرستان

شاپای الکترونیکی: ۲۳۲۵-۲۷۱۷

فصلنامه مطالعات جغرافیایی مناطق کوهستانی

<http://www.gsma.lu.ac.ir>

مقاله پژوهشی

ارزیابی انواع تفرق‌ها و تأثیر بر مدیریت یکپارچه حریم کلان‌شهر مشهد

غلامرضا شاهی‌دشت^۱، رحیم سرور^{۲*}، مهدی مدیری^۳

^۱ دانشجوی دکتری گروه جغرافیا، دانشکده ادبیات، علوم انسانی و اجتماعی، واحد علوم و تحقیقات، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران.

^{۲*} دانشیار گروه جغرافیا، دانشکده ادبیات، علوم انسانی و اجتماعی، واحد علوم و تحقیقات، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران.

^۳ استاد گروه برنامه‌ریزی شهری، دانشکده پدافند غیر عامل، دانشگاه صنعتی مالک اشتر، تهران، ایران.

اطلاعات مقاله

دریافت مقاله:

۱۴۰۰/۸/۳۰

پذیرش نهایی:

۱۴۰۰/۱۱/۲

تاریخ انتشار:

۱۴۰۱/۲/۱۰

چکیده

مسئله‌ای که امروزه مدیریت حریم کلان‌شهرها با آن روبه‌رو هستند، وجود تفرق‌های مدیریت شهری، عدم هماهنگی بین سازمان‌های خدماتی در عرصه‌های برنامه‌ریزی، سیاست‌گذاری، نظارت، اجرا و غیره است. در این راستا، مدیریت یکپارچه شهری به عنوان یک نهاد مدیریتی فراگیر و درگیر با موضوعات و پدیده‌های بسیار گسترده و متنوع شهر و شهرنشینی ضروری است تا نهایتاً دستیابی به توسعه پایدار در حریم کلانشهر مشهد میسر گردد، تا تفرق در سطوح مختلف سیاسی، فضای، عملکردی، اجتماعی، اقتصادی و غیره به حداقل ممکن برسد. این پژوهش به سبب اهمیت اساسی موضوع با روش توصیف-تحلیلی و به لحاظ هدف کاربردی مبتنی بر مطالعات کتابخانه‌ای و اسنادی تدوین شده است. هدف از این پژوهش بررسی انواع تفرق‌ها و تأثیر آنها بر مدیریت یکپارچه حریم کلانشهر مشهد می‌باشد. جامعه آماری مشتمل بر ۳۵ از متخصصان، کارشناسان، اساتید دانشگاه و خبرگان جامعه بوده است. برای تجزیه و تحلیل یافته‌ها از روش دیمتل و ویکور فازی بهره گرفته شده است. نتایج حاصل از تصمیم‌گیری‌های چند معیاره نشان می‌دهد که معیار تفرق در بسترها و امکانات مدیریت شهری با کسب امتیاز ۰/۴۹۱ به عنوان اثرگذارترین تفرق پیش‌روی مدیریت یکپارچه شناسایی شد و از سوی دیگر تفرق قلمرویی به عنوان اثرپذیرترین معیار پیش‌روی مدیریت یکپارچه حریم کلانشهر مشهد است.

واژگان کلیدی:

تفرق،

مدیریت یکپارچه شهری،

حریم،

کلانشهر مشهد.

دگرگونی جمعیت باعث افزایش تعداد کلان‌شهرها (Wood،

2006: 337)، نابرابری‌های اقتصادی و اجتماعی (Lees،

2010:1) و در نهایت تغییر و تحولات روزافزون فضاها

کاربری اراضی شهری (Zaheri، 2008: 182؛ Al Amin

and et al، 2013: 27) و ازدیاد اراضی ساخته‌شده را در

۱. مقدمه

در سال ۲۰۱۵، حدوداً ۷۵ درصد از جمعیت جهان در مناطق

شهری زندگی می‌کردند و انتظار افزایش آن در دهه‌های

آینده در پی مهاجرت به سمت شهرها و افزایش طبیعی

جمعیت وجود دارد (Vandecasteele et al، 2019: 3). این

* نویسنده مسئول

پست الکترونیک نویسندگان: reza.shahidasht@yahoo.com (غ. شاهی‌دشت)، sarvarh83@gmail.com (ر. سرور)، mmodiri@ut.ac.ir (م. مدیری).

نحوه استنادی به مقاله:

شاهی‌دشت، غلامرضا؛ سرور، رحیم؛ مدیری، مهدی (۱۴۰۱). ارزیابی انواع تفرق‌ها و تأثیر بر مدیریت یکپارچه حریم کلانشهر مشهد. فصلنامه مطالعات جغرافیایی مناطق کوهستانی، سال سوم، شماره ۳ (۹)، صص ۱۷۹-۱۹۸.

گویایی چنین تلاش‌هایی هستند. برای مثال مدیریت شهری یکپارچه، یکپارچه‌سازی سیاستی، حکومت شهری یکپارچه و تعابیری مانند این‌ها چه در سطح نظری و چه در سطح عملی گویای این است که سیستم برنامه‌ریزی و مدیریت قادر نخواهد بود تعدد و تکثری را که در ماهیت پدیده‌هایی چون شهرها و حریم مناطق شهری وجود دارد بدون جامع‌نگری و یکپارچه‌سازی تصمیم‌ها و سیاست‌های عوامل مختلف هدایت کند. در چنین شرایطی اهداف برنامه‌ریزی و مدیریت قابل تحقق نخواهد بود. تحت این شرایط، مک‌گیل هم‌زمان با پیشنهاد رویکرد یکپارچه برای تدارک و تأمین خدمات، یکپارچگی در برنامه‌ریزی و نیز یکپارچه شدن نهادها و سازمان‌های مختلف در گیر در امور شهری را به‌عنوان راه‌های مقابله با تفرق و دستیابی به الگوی پایدار توسعه شهری پیشنهاد می‌دهد (McGill, 1998: 464-467).

درواقع مدیریت یکپارچه شهری یکی از راهکارهای اصلی مقابله با تفرق و چندپارگی در ابعاد مختلف عملکردی، قلمرویی، مدیریتی و غیره است (Hajilo, 2019: 142).

بنابراین مدیریت یکپارچه شهری به معنای یکپارچه‌سازی برنامه‌ریزی شهری، یکپارچه‌سازی تأمین زیرساخت‌ها و یکپارچه‌سازی نهادی و سازمانی است (Kazemian, and Mirabedini, 2011: 28).

مقاله از Ying and et al (2005) تحت عنوان تجزیه و تحلیل تجربی از مدیریت شهری و خدمات عمومی در شهرهای چینی بیانگر آن است که الگوهای متفاوت مدیریت شهری در این کشور وجود دارد و عوامل اساسی تأثیرگذار بر این شرایط را که منجر به شکل‌گیری الگوهای مختلف مدیریت شهری شده است را شناسایی کرده‌اند. Sanaei et al (2020) در پژوهش به بررسی عوامل مؤثر در تحقق مدیریت یکپارچه منطقه شهری کلان‌شهر تهران پرداخته‌اند و نتایج نشان می‌دهد که در تحلیل کلان‌روندهای

پیرامون و حریم کلان‌شهرها در پی داشته است (Araya and Cabral, 2010: 1549). بنابراین، در همین راستا، متنوع بودن جمعیت و در پی آن وجود فعالیت‌های اقتصادی، تحولات وسیعی در پیرامون شهرها ایجاد کرده و دامنه آن‌ها را بیش‌ازپیش گسترش داده است. مطالعات انجام شده نشان می‌دهد که همه کشورهای توسعه‌یافته و در حال توسعه یک مسیر مشابه و یکسان را در زمینه تکامل و رشد تدریجی شهرها به سمت حاشیه داشته‌اند. توسعه سریع شهرنشینی باعث شده جمعیت و فعالیت‌ها از درون شهر به مناطق اطراف شهر و حومه گسترش یافته و باعث تغییر الگوی کاربری زمین شده است. در کشورهای توسعه‌یافته برای جلوگیری از فرآیند خودجوش رشد مناطق هسته‌ای شهر، سیاست‌های عدم تمرکز اتخاذ شده است. این سیاست مستلزم سرمایه‌گذاری بیشتر در مناطق پیرامونی و به‌کارگیری معیارهای عدم تمرکز در فرآیند تصمیم‌گیری سیاسی و برنامه‌ریزی است. در این دیدگاه حریم به مثابه سرمایه در نظر گرفته می‌شود که در واقع امتداد شهر است. لذا به‌جای انتقال فعالیت‌های بی‌کیفیت و مزاحم، این مناطق را با کارکردهای متنوع ساماندهی نموده‌اند (Hadizadeh Bazzaz, 2013: 7).

نظریه‌پردازان و کارگزاران برنامه‌ریزی و مدیریت برای دستیابی به کارایی و اثربخشی مورد انتظار در تحقق اهدافشان و پا به پای سیستم پیچیده موضوع خود یعنی شهر و منطقه، تلاش کرده‌اند سیستم متناظری با همان پیچیدگی‌ها برای برنامه‌ریزی و مدیریت آن ایجاد کنند تا از این طریق بتوانند برای هدایت توسعه یکپارچه و منسجم و نیز رفع مسائل بغرنج این پهنه‌های جغرافیایی اقدام مؤثرتری نمایند (Sarvar et al, 2019: 91). به این ترتیب مفاهیمی که اغلب با پسوندها و پیشوندهایی چون یکپارچه یا یکپارچه‌سازی، منسجم و مانند این‌ها همراه می‌گردند

دانش و اطلاعات متغیر «آگاهی شهروندان از قوانین و مقررات» دارای بیشترین اجماع و قطعیت، در تحلیل کلان‌روندهای آموزش و دانش، پشیران «استفاده از تجربیات کشورهای موفق» بالاترین اولویت، در تحلیل کلان‌روندهای مشارکت مردمی و شهروندان، متغیر «همیاری شوراهای محلی» با بیشترین اهمیت و در تحلیل کلان‌روندهای مدیریت عمومی محیط، متغیر «میزان تعهد سازمان به اجرای قوانین و مقررات» دارای بیشترین قطعیت و اجماع بوده است. Amanpour and Sajadian, (2015)، در پژوهشی به آسیب‌شناسی سازمان فضایی کلان‌شهر تهران از منظر مدیریت یکپارچه شهری موردبررسی قرار داده و نتایج نشان می‌دهد که کاهش تفرق‌های عملکردی، قوانین، اجتماعی، سیاسی، کالبدی و غیره باعث می‌شود سطح متناسبی از تمرکززدایی سیاسی و مدیریتی و اقتدار لازم برای سیاست‌گذاری، برنامه‌ریزی و اجرا در سطح محلی ارائه و درنهایت از مدیریت یکپارچه شهری مبتنی بر استقرار حکمروایی خوب شهری و بهره‌گیری از راهبرد گزینی استفاده گردد. Khandan, and Sobhani (2021)

در پژوهشی به چالش‌های حریم در نواحی پیراشهری کلان‌شهر تهران پرداخته‌اند و نتایج نشان می‌دهد که عامل‌های مدیریتی، قوانین - مقررات و اقتصادی به ترتیب به‌عنوان مهم‌ترین چالش‌های راهبردی پیش روی حریم شهر تهران می‌باشد. Anvari (2018)، در پژوهشی به ساماندهی حریم پایتخت در چارچوب روابط متقابل میان اسکان جمعیت و اشتغال پرداخته و یافته‌ها نشان داد که عدم مشارکت مردمی در صیانت از حریم شهر و تغییر کاربری‌ها رتبه اول را در بین مسائل مورد ارزیابی به دست آورده و از مسائل دیگر که در رتبه دوم قرار دارد عدم تدقیق محدوده شهری تهران و کنترل مستمر است و کمبود نیروی متخصص

در امر مدیریت حریم شهری تهران، حاکمیت نگاه بخشی بر مدیریت جمعیت و فعالیت در رتبه‌های آخر قرار دارند. یکی از ابزارهای رسمی و قانونی برای هدایت، کنترل توسعه و نظارت بر ساخت‌وسازها در پیرامون شهرها، حریم می‌باشد. در ارتباط با این موضوع، رویکردهایی همچون رویکرد مدیریت رشد شهری، رویکرد محدودسازی شهری، رویکرد برنامه‌ریزی و مدیریت راهبردی و رویکرد نگرش یکپارچه موردبررسی قرار گرفته و هر کدام در ارتباط با حریم مطرح شده‌اند. (Shaikhi and Shabestar, 2018: 6). رویکرد مدیریت رشد شهری بر اعمال محدودیت بر گسترش‌های حومه‌ای از طریق تعریف خطوط محدودکننده و یا احداث کمربندهای سبز تأکید دارد. در این راستا مدیریت رشد در تلاش است برنامه‌هایی را تبیین کند که توازن میان توسعه و حفاظت از اراضی را برقرار سازد. از اهم این برنامه‌ها می‌توان به پهنه‌بندی، نظام تفکیک، مقررات استفاده از زمین، توجه به ظرفیت تحمل محیط، حدود رشد شهری یا حلقه‌های شهری اشاره داشت (Miladi, and Farhadi, 2014: 32).

رویکرد برنامه‌ریزی و مدیریت راهبردی در پی ایجاد تعادل بین راهبردهای بلندمدت و میان بخشی و تدبیر شیوه‌های دخالت کوتاه‌مدت در نواحی پیراشهری است. این‌گونه از رویکردها بیشتر جنبه‌های برنامه‌ریزی استراتژیک را در خود منعکس نموده و در تلاش هستند که نواحی حومه‌ای را با نگرشی هدفمند مدیریت کرده و کنترل نمایند. رویکرد محدودسازی شهری به دنبال مدیریت رشد پراکنده شهری است (Shaikhi, and Shabestar, 2018: 6). رویکرد مدیریت یکپارچه از ضروریاتی است که در پیگیری و اداره امور شهری بسیار تأثیرگذار به نظر می‌رسد. در واقع این در چارچوب تمام نهادها موظف هستند در قالب یک ساماندهی اصولی و

مدون به سامانه مدیریت شهری پاسخگو باشند. از چاکر بارتی عبارت است از اتخاذ یک رویکرد مدیریت یکپارچه با اصولی منعطف و در نظر گرفتن عدم اطمینان و پویایی‌های محیط شهری، می‌توان به عدالت در حل و رفع

منافع پیچیده و ذینفعان متعدد دست‌یافت (Chakrabarty, 2001). در جدول ۱ مفاهیم و ابعاد مدیریت یکپارچه ارائه شده است.

جدول ۱. مفاهیم و ابعاد مدیریت یکپارچه

ایجاد ارتباط مستحکم و معنی‌دار بین سیاست‌های مختلف سطوح ملی، منطقه‌ای و محلی. در آیین صورت سیاست‌ها و تصمیمات سطوح پایین (محلی) در چارچوب استراتژی‌ها و سیاست‌های سطوح فرادست تدوین می‌شود.	یکپارچگی ساختاری- سازمانی	اعم از یکپارچگی بین عوامل و شعب سطوح محلی مانند هماهنگی و همکاری میان سازمان‌های آب و برق و گاز و غیره با شهرداری، یکپارچگی در فعالیت‌های مرتبط چندین سطح حکومت و اداره مرتبط مانند همکاری میان استانداری، فرمانداری، شهرداری و شورای شهر و یا یکپارچگی ساختاری درون‌سازمانی در مدیریت شهری.
به معنای استفاده از شیوه‌ها و یا ابزارهای جدید برنامه‌ریزی نظیر برنامه‌ریزی استراتژیک و یا یکپارچگی در انواع برنامه‌ها و سیاست‌های شهری نظیر برنامه‌ریزی اقتصادی، اجتماعی و زیست‌محیطی.	یکپارچگی ساختاری- نهادی	هماهنگی عمودی
به معنای مشارکت تمامی ذی‌نفعان و ذی‌نفعان رسمی و غیررسمی در فرایند مدیریت شهری اعم از شهروندان، نهادهای دولتی، خصوصی، عمومی، مدنی و... یا همیاری یا تشریک‌مساعی، به معنای بسط و گسترش رابطه نزدیک کاری میان نهادهای حکومتی از یک‌طرف و نهادهای عمومی، تشکل‌های غیردولتی، عناصر بخش خصوصی، افراد و خانوارها از سوی دیگر.	یکپارچگی نهادی	یکپارچگی نهادی
مدیریت یکپارچه درون نهادی روابط عمودی بین واحدهای مختلف را به تعاملات افقی تبدیل کرده و در نتیجه نهادهای مدیریت شهری را به صورت هم‌افزا و با کمترین بروکراسی اداری در قالب سیستمی کارآمد و اثرگذار در جهت دستیابی به اهداف تعیین شده هدایت می‌نماید.	یکپارچگی درون نهادی	یکپارچگی درون نهادی
به دلیل وابستگی کارکردی نهادهای مختلف شهری به همدیگر ضمن اهمیت یکپارچگی درون‌سازمانی باید اذعان نمود که مسئله اساسی مدیریت یکپارچه شهری بیشتر در ایجاد تعامل و هم‌افزایی بین نهادهای مختلف و متعدد شهری معنا و مفهوم می‌یابد. در واقع نحوه و چگونگی یکپارچگی نهادهای مختلف شهری در قالب سیستم مدیریت یکپارچه شهری است که ماهیت اساسی این نوع مدیریت را تعیین می‌کند. سیستم مدیریت یکپارچه شهری با توجه به تأثیرات گسترده خود بر روی ساختار و نظام برنامه‌ریزی و مدیریت شهری نیازمند زیرساخت‌های اساسی است	یکپارچگی بین نهادی	یکپارچگی سازمانی

منبع: Khaliji et al, 2018: 288

بر اساس ماده‌ی دو قانون مذکور، در واقع حریم شهر عبارت است از قسمتی از اراضی بلافصل پیرامون محدوده شهر که نظارت و کنترل شهرداری در آن ضرورت دارد و از مرز تقسیمات کشوری شهرستان و بخش مربوط تجاوز نمایند (Ahmadi Pour and Karami, 2016; 34). یعنی تعریف حریم زمین‌های است که نظارت و کنترل شهرداری در آن ضرورت دارد. افزون بر این «به منظور حفظ اراضی لازم و مناسب برای توسعه موزون شهرها با رعایت اولویت حفظ اراضی کشاورزی، باغات و جنگل‌ها، هرگونه استفاده برای احداث ساختمان و تأسیسات در داخل حریم شهر تنها در چارچوب ضوابط و مقررات مصوب طرح‌های جامع و

هادی امکان‌پذیر خواهد بود». همچنین «نظارت بر احداث هرگونه ساختمان و تأسیسات که به موجب طرح‌ها و ضوابط مصوب... مجاز شناخته شده و حفاظت از حریم به‌استثنای شهرک‌های صنعتی (که در حال از محدوده قانونی و حریم شهرها و قانونی شهرداری‌ها مستثنی می‌باشند) به عهده شهرداری مربوط است». طبق تعریف مذکور: ۱- حریم برای توسعه موزون شهر در آینده است؛ ۲- اراضی زراعی، باغی و جنگل در محدوده‌ی حریم حفاظت می‌شوند؛ ۳- در حریم شهر تنها احداث ساختمان‌ها و تأسیساتی مجاز است که در طرح جامع یا هادی مجاز شناخته شده باشند و ۴- نظارت بر ساختمان‌ها و تأسیسات مجاز و حفاظت از حریم

۲. روش تحقیق

پژوهش حاضر باهدف شناسایی تفرق‌های مدیریت یکپارچه شهری در سطوح و ابعاد مختلف حریم از نوع کاربردی و روش مورد مطالعه آن از نوع توصیفی-تحلیلی می‌باشد. در این فرآیند متناسب با داده‌های مورد نیاز پژوهش از روش کتابخانه‌ای و منابع مرجع استفاده شده است. ابزار گردآوری اطلاعات پرسشنامه می‌باشد که به صورت مقایسات زوجی جهت شناسایی معیارهای اثرگذار و اثرپذیر بر مدیریت یکپارچه حریم پایتخت و برای شناسایی شاخص‌ها از طیف لیکرت (خیلی زیاد تا خیلی کم) بهره گرفته شد (جدول ۲). در این پژوهش ۷ معیار و ۲۷ شاخص مورد شناسایی قرار گرفت (جدول ۳). جامعه آماری مشتمل ۳۵ نفر از اساتید و کارشناسان خبره و مدیران و برنامه ریزان شهر با استفاده از روش نمونه‌گیری تصادفی ساده انتخاب شدند. برای تجزیه و تحلیل یافته‌ها از تصمیم‌گیری‌های چند معیاره و یکورفازی و دیمتل استفاده شد.

۲.۱. محدوده مورد مطالعه

بررسی‌های انجام شده مرتبط با حریم کلان‌شهر مشهد نشان می‌دهد که اولین طرح جامع کلان‌شهر مشهد در دهه ۴۰ تهیه و در سال ۱۳۵۲ به تصویب شورای عالی شهرسازی و معماری رسیده است. در چارچوب این طرح مشاور تهیه‌کننده طرح جامع فضایی به وسعت حدود ۱۲۷۰ کیلومتر مربع را به‌عنوان محدوده حوزه استحفاظی کلان‌شهر مشهد معرفی می‌نماید که این محدوده در حدفاصل حدود ۲۵ کیلومتر جاده کلان‌شهر مشهد به قوچان در ضلع غربی محدود حوزه استحفاظی تا فاصله حدود ۱۵ کیلومتر شرق شهر و در ضلع جنوبی ارتفاعات مشرف و بخشی از اراضی تخته‌مایان و در ضلع شمالی محدوده اراضی دشتی شمال کلان‌شهر مشهد را شامل می‌شده است.

به‌استثنای شهرک‌های صنعتی به عهده‌ی شهرداری است (Center for Urban Studies and Planning, 2013: 38).

بررسی وضعیت پراکندگی سکونتگاه‌های واقع در حریم و روند تغییر و تحولات آن در سال‌های گذشته کلان‌شهر مشهد به‌واسطه بهره‌مندی از مرقد مطهر امام رضا، هم‌جواری با رودخانه کشف رود، بستر طبیعی مناسب برای سکونت، حاصلخیزی اراضی کشاورزی و غیره. از سال‌های گذشته تاکنون از جذابیت زیادی برای شکل‌گیری سکونتگاه‌های مختلف در پیرامون خود برخوردار بوده است. این در حالی است که این سکونتگاه‌ها تحت تأثیر تغییرات در شرایط مختلف اجتماعی، اقتصادی، کالبدی و غیره کلان‌شهر مشهد و شهرها و شهرستان‌های پیرامونی همواره در حال تغییر و تحول‌اند به‌طوری‌که تغییر در پراکندگی سکونتگاه‌ها، رشد بی‌رویه آن‌ها، شکل‌گیری سکونتگاه‌های جدید و غیره از مهم‌ترین ویژگی‌های نظام سکونتگاه‌های در این سال‌ها به شمار می‌رود که تغییرات در سکونتگاه‌های روستایی پیرامون همواره موجب تغییر در بافت کالبدی، ویژگی‌های اجتماعی، اقتصادی و غیره کلان‌شهر مشهد نیز شده است.

تغییر محدوده حریم شهر مشهد و کاهش وسعت آن از یک‌سو و تشدید اقدامات خارج از نظارت شهرداری در نواحی شمالی رودخانه کشف رود از قبیل استقرار واحدهای کارگاهی، معادن شن و ماسه و سایر اقدامات تخریبی همراه با عدم کنترل فعالیت‌های در حال انجام از سوی دیگر دستگاه‌های اداری از طرف دیگر منجر به آن شد تا فضاهای پیرامونی شهر مشهد و بخصوص در پسرکرانه شمالی آن با آسیب‌ها و تخریب منابع زیادی مواجه گردند که به نظر می‌رسد برخی از آثار و پیامدهای ناشی از آن به سهولت قابل جبران نخواهد بود. بنابراین هدف از این مقاله بررسی انواع تفرق و تأثیر آن بر مدیریت یکپارچه شهری کلان‌شهر مشهد می‌باشد.

جدول ۲. ارزش اعداد در ویکور فازی و دیمتل

ویکور فازی	واژه زبانی	بسیار کم	کم	نسبتاً کم	متوسط	نسبتاً زیاد	زیاد	بسیار زیاد
	اعداد فازی	۱	۲	۳	۴	۵	۶	۷
دیمتل	عبارات کلامی	صفر	یک	دو	سه	چهار	-	-
	معادل قطعی	کاملاً بی تأثیر	تأثیر کم	تأثیر متوسط	تأثیر زیاد	تأثیر بسیار زیاد	-	-

منبع: نگارندگان، ۱۳۹۹

جدول ۳. شاخص‌های تفرق مدیریت یکپارچه در حریم کلان‌شهر مشهد

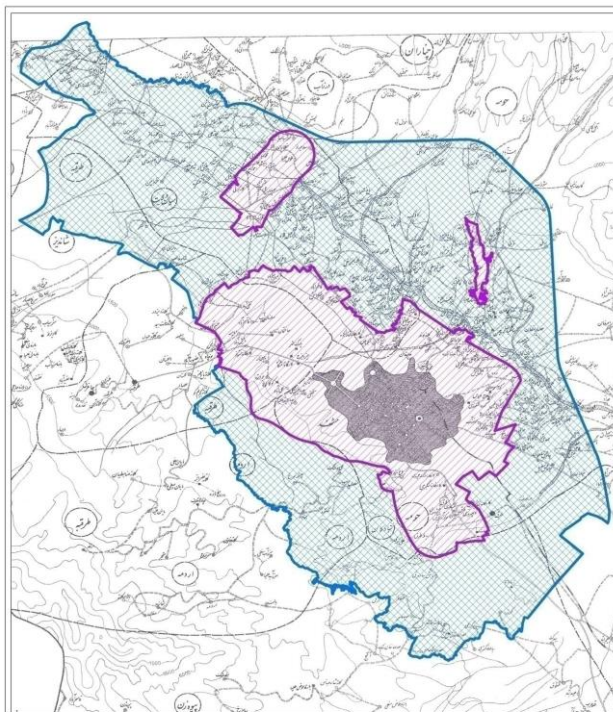
A1	تفرق مدیریتی و رویه‌ای بین سازمان و وزارت خانه ذی مدخل در حریم کلان‌شهر مشهد	تفرق قانونی و سیاست‌گذاری
A2	شفاف نبودن قوانین لازم برای مدیریت حریم کلان‌شهر مشهد	
A3	تفرق و عدم انسجام قانونی در ساختار سازمانی حریم کلان‌شهر مشهد	
A4	تفرق در عدم تعریف جامع جایگاه برنامه‌های مدیریتی و نگاه یکپارچه در اسناد قانونی مدیریتی حریم کلان‌شهر مشهد	
A5	تفرق مدیریتی در سطوح مختلف سیاست‌گذاری جهت انسجام‌بخشی بیشتر بر حریم کلان‌شهر مشهد	
A6	تفرق برنامه‌های مدیریتی تهیه شده در حریم کلان‌شهر مشهد جهت دستیابی به توسعه پایدار و یکپارچه	
B1	تفرق زیرساخت‌های اطلاعاتی	تفرق در بسترها و امکانات مدیریت شهری
B2	تفرق در مجموعه قوانین و مقررات موجود شهری	
B3	تفرق در اسناد بالادست سیاست‌گذاری و برنامه‌ریزی	
C1	تفرق در روابط مبتنی بر اصول مدیریت یکپارچه بین سازمان‌های دخیل در مدیریت حریم کلان‌شهر مشهد	تفرق در یکپارچگی سازمانی
C2	تفرق در روابط سازمانی برای یکپارچگی پهنه حریم کلان‌شهر مشهد	
C3	تفرق در نگرش سازمانی برای بهبود وضعیت حریم کلان‌شهر مشهد	
D1	تفرق در مشارکت شهروندان و برنامه ریزان برای تصمیم‌گیرهای سازمانی جهت حفظ و صیانت از حریم کلان‌شهر مشهد	تفرق ساختار تشکیلاتی-ارتباطی
D2	تفرق در قانون و حقوقی زیرساخت مناسب برای بهبود وضعیت حریم کلان‌شهر مشهد	
D3	تفرق در زیرساخت‌های مناسب اطلاعاتی برای مدیریت یکپارچه در پهنه حریم کلان‌شهر مشهد	
D4	فقدان نگرش یکپارچه در مدیریت حریم در سطوح مختلف	
E1	تفرق بین سازمانی در پهنه حریم کلان‌شهر مشهد جهت ارائه زیرساخت‌های لازم	تفرق قلمرویی
E2	تفرق درون‌سازمانی بین سازمان‌ها و نهادهای دخیل در مدیریت شهری و حریم آن	
E3	تفرق در خلأ و تداخل قلمرویی بین سازمان‌ها برای ارائه خدمات شهری به شهروندان ساکن در پهنه حریم کلان‌شهر مشهد	
F1	تفرق دستیابی به توسعه پایدار و منسجم در سیاست شهری حریم کلان‌شهر مشهد	تفرق عملکردی
F2	تفرق و تکثر نهادهای برنامه‌ریز و اجرایی	
F3	تفرق یکپارچگی بین سیاست‌های مختلف و اثرات فضایی و محیطی بین سازمان‌ها و نهادی تصمیم‌گیر	
F4	تفرق قلمروهای سازمانی در ارائه خدمات	
F5	تفرق مدیریتی در تفکیک کارکردی شهرها	
G1	نبود استراتژی یکپارچه افقی و عمودی در برنامه‌ریزی و مدیریت حریم کلان‌شهر مشهد	تفرق برنامه‌ریزی-سیاستی
G2	تفرق ناشی از تعدد ذینفعان و عناصر ذی‌نفوذ صاحب قدرت در فرایند سیاست‌گذاری و تصمیم‌گیری شهری در پیرامون حریم کلان‌شهر مشهد	
G3	تفرق در شناخت صحیح از سیاست‌های اقتصادی و اجتماعی در سطوح و بخش‌های مختلف مدیریتی	

منبع: نگارندگان، ۱۳۹۹

این محدوده به‌عنوان حوزه استحفاظی کلان‌شهر مشهد در سال ۱۳۵۹ به تائید وزارت کشور به‌عنوان قائم‌مقام انجمن شهر می‌رسد و شهرداری کلان‌شهر مورد مطالعه مکلف به اعمال ماده ۹۹ قانون شهرداری‌ها و آیین‌نامه‌های ذیل آن در این محدوده می‌شود.

کلان‌شهر مشهد به تصویب این شورا می‌رسد. تصویب محدوده حریم کلان‌شهر مشهد در سال ۱۳۸۶ باعث آن می‌شود تا محدوده حریم شهر کلان‌شهر مشهد نسبت به محدوده حوزه استحفاظی مصوب سال ۱۳۵۹ به صورت مشخصی کاهش یابد به نحوی که وسعت حریم به حدود هکتار و محدوده حریم شهر مشهد از سمت شمال به رودخانه کشف رود، از سمت غرب به سهرای توس، از سمت جنوب به خط الرس ارتفاعات مشرف به کلان‌شهر مشهد و از سمت شرق به رودخانه و یا کال طرق محدود می‌گردد.

شهرداری کلان‌شهر مشهد در همین چارچوب اقدامات قانونی خود را در حوزه استحفاظی شروع نموده و عملاً اقدامات لازم برای حفاظت و نظارت بر فعالیت‌های مختلف واقع در محدوده استحفاظی را به انجام می‌رساند. تا اینکه در سال ۱۳۸۴ در چارچوب قانون تعیین حریم و محدوده شهرها و روستاها موضوع حوزه استحفاظی منتفی و محدوده حریم جایگزین آن می‌گردد. قانون مصوب سال ۱۳۸۴ از یک سو و وسعت بالای محدوده حوزه استحفاظی شهر مشهد از سوی دیگر باعث آن می‌شود. محدوده حریم کلان‌شهر مشهد در سال ۱۳۸۶ در شورای عالی شهرسازی و معماری مورد بازبینی قرار گرفته و محدوده حریم

شکل ۱. تقسیمات فضایی حریم کلان‌شهر مشهد در طرح توسعه و عمران کلان‌شهر مشهد، منبع: Avot Consulting Engineers (2017)

برخوردار گردیده و محدوده آن به مرزهای غربی شهرستان مشهد در ضلع غربی شهرستان، رودخانه کشف رود و آزادراه شمالی کنار گذار مشهد در ضلع شمال، خط الرس ارتفاعات خواجه مراد در ضلع جنوب شرقی و دشت مایان و جاده مشهد به شاندیز در ضلع جنوب غربی محدود گردد. محدوده انتخابی به‌عنوان حریم کلان‌شهر مشهد اگرچه از حیث وسعت و محدوده آن تغییرات زیادی را نسبت به محدوده حریم قبلی کلان‌شهر مشهد را نشان می‌دهد.

احداث بزرگراه شمالی کلان‌شهر مشهد، همراه با فعالیت‌های انجام شده در نواحی خارجی از حوزه نظارتی شهرداری کلان‌شهر مشهد و لزوم جلوگیری از تخریب منابع در دسترس و غیره باعث آن شد در تهیه طرح جامع سوم کلان‌شهر مشهد و بررسی و تصویب این طرح در شورای عالی شهرسازی و معماری در سال‌های ۱۳۹۴ و ۱۳۹۵ به امر مهم حریم کلان‌شهر مشهد توجه ویژه‌ای از حیث وسعت و محدوده به عمل آید و لذا محدوده حریم کلان‌شهر مشهد از وسعت خود ۸۷۰ کیلومترمربع

۳. یافته‌های تحقیق

بررسی اثرگذاری تفرق‌ها بر مدیریت یکپارچه شهری

در این مرحله مهم‌ترین تفرق‌های پیش روی حریم کلان‌شهر مشهد شناسایی و با استفاده از دیمتل مورد ارزیابی قرار گرفته شد (جدول ۴). بر اساس جدول مذکور و مدل دیمتل جمع عناصر هر سطر (Di) نشان دهنده میزان تأثیرگذاری آن عامل بر عامل‌های

دیگر است / جمع عناصر ستون (Ri) برای هر عامل نشان‌دهنده میزان تأثیرپذیری آن عامل از عامل‌های دیگر است. بردار افقی (Di+Ri)، میزان تأثیر و تأثر عامل موردنظر است. به عبارتی هر چه مقدار بردار افقی بیشتر باشد، آن عامل تعامل بیشتری با عامل‌های دیگر دارد.

جدول ۴. ماتریس اهمیت و تأثیرگذاری و اثرپذیری ابعاد

رتبه از لحاظ تأثیرگذاری و تأثیرپذیری	رتبه از لحاظ اهمیت	Di-Ri	Di+Ri	Ri	Di	
2	4	0/2995	3/6564	1/6784	1/9780	تفرق قانونی و سیاست گذاری
1	7	0/4911	3/0110	1/2599	1/7510	تفرق در بسترها و امکانات مدیریت شهری
4	1	0/0203	3/7808	1/8803	1/9005	تفرق در یکپارچگی سازمانی
6	3	-0/3353	3/6942	2/0147	1/6794	تفرق ساختار تشکیلاتی-ارتباطی
7	6	-0/5748	3/1007	1/8378	1/2630	تفرق قلمرویی
3	5	0/2237	3/2572	1/5168	1/7405	تفرق عملکردی
5	2	-0/1246	3/7486	1/9366	1/8120	تفرق برنامه ریزی-سیاستی

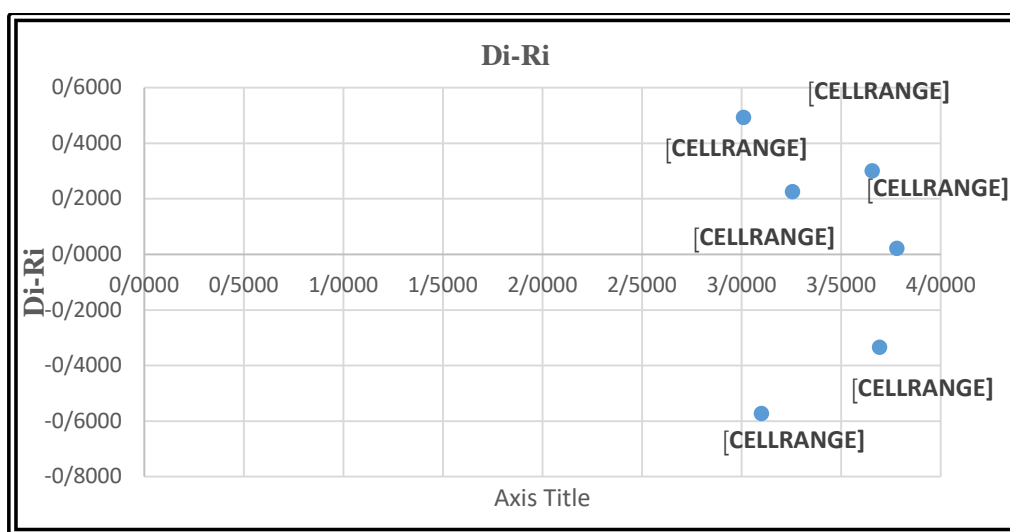
منبع: نگارندگان، ۱۳۹۹

بردار عمودی (Di-Ri)، قدرت تأثیرگذاری هر عامل را منعکس می‌کند. اگر این عامل مثبت باشد، متغیر علی و اگر منفی باشد، معلول محسوب می‌شود. بنابراین، یکی از ایده‌های قابل قبول در جهت مدیریت جامع و برخورد هماهنگ با مسائل و مشکلات مختلف در سیستم پیچیده شهری در کشور، مدیریت یکپارچه شهری است که به نظر می‌رسد، مدل مطلوبی برای سامان دادن به پراکندگی مدیریتی در حوزه شهر است. وجود معضلات شهری، امروزه احساس نیاز به برنامه‌ریزی را بیشتر می‌کند و در چارچوب این تفکر، ایجاد تعادل، تناسب و هماهنگی در بخش‌های مختلف شهر امکان‌پذیر است. بنابراین، مدیریت یکپارچه، شهر و حیات شهر را به‌عنوان یک سازوکار پویا، هدف‌دار و زنده یاری می‌رساند و پاسخگوی دگرگونی‌های آتی شهر، خواسته‌ها و نیازهای شهروندان است. اگر چنین اعتقادی به صورت راسخ وجود داشته باشد، می‌توان با صحت و دقت وضع موجود را شناخت، نیازها را در نظر گرفت، اولویت‌ها را دید و چشم‌اندازها را نیز ترسیم کرد. بر این اساس،

بردار عمودی (Di-Ri)، قدرت تأثیرگذاری هر عامل را منعکس می‌کند. اگر این عامل مثبت باشد، متغیر علی و اگر منفی باشد، معلول محسوب می‌شود. بنابراین، یکی از ایده‌های قابل قبول در جهت مدیریت جامع و برخورد هماهنگ با مسائل و مشکلات مختلف در سیستم پیچیده شهری در کشور، مدیریت یکپارچه شهری است که به نظر می‌رسد، مدل مطلوبی برای سامان دادن به پراکندگی مدیریتی در حوزه شهر است. وجود معضلات شهری، امروزه احساس نیاز به برنامه‌ریزی را بیشتر می‌کند و در چارچوب این تفکر، ایجاد تعادل، تناسب و هماهنگی در بخش‌های مختلف شهر امکان‌پذیر است. بنابراین، مدیریت یکپارچه، شهر و حیات شهر را به‌عنوان یک سازوکار پویا، هدف‌دار و زنده یاری می‌رساند و پاسخگوی دگرگونی‌های آتی شهر، خواسته‌ها و نیازهای شهروندان است. اگر چنین اعتقادی به صورت راسخ وجود داشته باشد، می‌توان با صحت و دقت وضع موجود را شناخت، نیازها را در نظر گرفت، اولویت‌ها را دید و چشم‌اندازها را نیز ترسیم کرد. بر این اساس،

باعث کاهش مدیریت یکپارچه شهری می‌شود. شاخص‌های که منفی هستند جز شاخص معلول هستند و از جمله آن‌ها می‌توان به تفرق ساختار تشکیلاتی؛ تفرق قلمرویی و تفرق برنامه‌ریزی-سیاستی اشاره کرد. به عبارتی تفرق قلمرویی اثرپذیرترین معیار می‌باشد. در نتیجه؛ بدون اتخاذ سیاست یکپارچه درباره توسعه اقتصادی، اجتماعی، کالبدی و... از یک طرف و وجود انواع نهادهای بخشی از سوی دیگر که هر کدام اهداف و برنامه‌های ویژه خود را دنبال می‌کنند، نمی‌تواند زمینه بهبود چالش‌های مذکور را سروسامان ببخشد.

تفرق در یکپارچگی سازمانی و تفرق برنامه‌ریزی-سیاستی و تفرق ساختار تشکیلاتی - ارتباطی به ترتیب بیشترین اهمیت را داشته‌اند. از سوی دیگر چهار معیار تفرق در بسترها و امکانات مدیریت شهری؛ تفرق در یکپارچگی سازمانی؛ تفرق عملکردی و تفرق قانونی و سیاست‌گذاری جز شاخص‌های علی محسوب می‌شوند. در بین شاخص‌های علی تفرق معیار بسترها و امکانات مدیریت شهری جز تأثیرگذارترین معیارها شناخته شد. به عبارت دیگر این معیار اثرگذاری بیشتری بر مدیریت یکپارچه شهری دارد و می‌تواند آن را تحت تأثیر قرار دهد و

نمودار ۱. نمودار علی معیارهای تفرق، منبع: نگارندگان، ۱۳۹۹

ماتریس اقدام به نرمالسازی کلیه شاخص‌ها گردید و نتایج آن به شرح جدول ۵ می‌باشد. در نهایت پس از تجزیه و تحلیل نتایج فوق، رتبه نهایی شاخص‌ها مشخص گردد و نتایج آنها به شرح جدول ۶ می‌باشد.

تجزیه و تحلیل تفرق مؤلفه‌های قانونی و سیاست‌گذاری در این قسمت از پژوهش برای ارزیابی اوزان نهایی شاخص‌ها از تکنیک آنتروپی استفاده شد. سپس با تشکیل ماتریس تصمیم، جواب‌های ایده‌آل مثبت و منفی شناسایی و در نهایت نتایج حاصل از خبرگان و با تشکیل

جدول ۵. نتیجه نهایی Qi, Ri, Si

نماد	Qi			R-crisp	Ri			S-crisp	Si			
	U	M	L		U	M	L		U	M	L	
A1	0/1845	0/9787	0/2911	- 0/4536	0/1043	0/2130	0/1598	0/0932	0/3218	0/8396	0/4889	0/1134
A2	0/0513	0/7374	0/0779	- 0/5853	0/0844	0/1688	0/1266	0/0844	0/1979	0/6761	0/3006	- 0/0898
A3	0/0000	0/6394	0/0000	- 0/6394	0/0759	0/1519	0/1139	0/0759	0/1563	0/6024	0/2364	- 0/1370
A4	0/1494	0/8601	0/2341	- 0/4320	0/1038	0/1899	0/1583	0/1161	0/2541	0/7695	0/3837	- 0/0126
A5	0/0807	0/8282	0/1042	- 0/5523	0/0873	0/1864	0/1266	0/0844	0/2361	0/7308	0/3541	- 0/0225
A6	0/2119	1/0000	0/3230	- 0/3748	0/1062	0/2130	0/1598	0/1044	0/3637	0/8831	0/5541	0/1908

منبع: نگارندگان، ۱۳۹۹

جدول ۶: رتبه نهایی شاخص‌های تفرق قانونی و سیاست‌گذاری

رتبه نهایی	شاخص‌ها	نماد
۵	تفرق مدیریتی و رویه‌ای بین سازمان و وزارتخانه ذی‌مدخل در حریم کلانشهر مشهد	A1
۲	شفاف نبودن قوانین لازم برای مدیریت حریم کلانشهر مشهد	A2
۱	تفرق و عدم انسجام قانونی در ساختار سازمانی حریم کلانشهر مشهد	A3
۴	تفرق در عدم تعریف جامع جایگاه برنامه‌های مدیریتی و نگاه یکپارچه در اسناد قانونی مدیریتی حریم کلانشهر مشهد	A4
۳	تفرق مدیریتی در سطوح مختلف سیاست‌گذاری جهت انسجام بخشی بیشتر بر حریم کلانشهر مشهد	A5
۶	تفرق برنامه‌های مدیریتی تهیه شده در حریم کلانشهر مشهد جهت دستیابی به توسعه پایدار و یکپارچه	A6

منبع: نگارندگان، ۱۳۹۹

تفرق در بسترها و امکانات مدیریت شهری:

تفرق مرتبط با بسترها و زمینه مدیریت شهری که به تفرق‌ها و ناهماهنگی‌های موجود در مجموعه قوانین و مقررات موجود شهری، اسناد بالادست سیاست‌گذاری و برنامه ریزی شهری، زیرساخت‌های اطلاعاتی و ارتباطی مورد نیاز تصمیم‌گیری شهری و ... دلالت دارد. در این قسمت مهمترین شاخص‌های تفرق در بستر و امکانات مدیریت شهری شناسایی و نتایج آن‌هایی آنها بر اساس مدل ویکور فازی به شرح جدول ۷ می‌باشد. در نهایت پس از تجزیه و تحلیل نتایج فوق، رتبه نهایی شاخص‌ها مشخص گردد و نتایج آنها به شرح جدول ۸ می‌باشد. بر اساس نتایج ویکور فازی شاخص‌های تفرق در اسناد بالادست سیاست‌گذاری و برنامه ریزی؛ تفرق در مجموعه قوانین و مقررات موجود شهری و تفرق زیرساخت‌های اطلاعاتی به ترتیب در جایگاه‌های اول تا سوم واقع شده‌اند و نشان از اهمیت و اثرگذاری هر یک از آنها در مدیریت یکپارچه حریم کلانشهر مشهد می‌باشد.

نتایج حاصل از مدل ویکور فازی نشان می‌دهد که شاخص تفرق و عدم انسجام قانونی در ساختار سازمانی حریم کلانشهر مشهد در جایگاه نخست واقع شده و نشان از میزان اهمیت آن در کاهش مدیریت یکپارچه حریم کلانشهر مشهد باشد. و شاخص شفاف نبودن قوانین لازم برای مدیریت حریم کلانشهر مشهد و تفرق مدیریتی در سطوح مختلف سیاست‌گذاری جهت انسجام بخشی بیشتر بر حریم کلانشهر مشهد به ترتیب در جایگاه‌های دوم و سوم واقع شده‌اند و نشان از میزان اثرگذاری آن در کاهش مدیریت یکپارچه حریم کلانشهر مشهد می‌باشد. سایر موارد نیز در جایگاه‌های بعدی قرار دارند. به عبارتی شاخص تفرق و عدم انسجام قانونی در ساختار سازمانی حریم کلانشهر مشهد و تفرق برنامه‌های مدیریتی تهیه شده در حریم کلانشهر مشهد جهت دستیابی به توسعه پایدار و یکپارچه به ترتیب بیشترین اثرگذاری و کمترین اثرگذاری را بر مدیریت یکپارچه حریم کلانشهر مشهد دارند.

جدول ۷. نتیجه نهایی Qi, Ri, Si

Qi			Ri				Si				نماد	
Q-crisp	U	M	L	R-crisp	U	M	L	S-crisp	U	M		L
0/4440	1/0000	0/3524	- 0/3728	0/2573	0/2520	0/2048	0/1103	0/6742	0/8900	0/5215	0/0897	B1
0/1273	0/8288	0/0834	- 0/6138	0/1365	0/1909	0/0955	0/0278	0/4784	0/7632	0/3892	- 0/1066	B2
0/0613	0/7764	0/0919	- 0/7764	0/1575	0/1890	0/1418	0/0000	0/2049	0/6396	0/1773	- 0/3795	B3

منبع: نگارندگان، ۱۳۹۹

جدول ۸. رتبه نهایی شاخصهای تفرق قانونی و سیاست گذاری

رتبه نهایی	شاخصها	نماد
۳	تفرق زیرساختهای اطلاعاتی	B1
۲	تفرق در مجموعه قوانین و مقررات موجود شهری	B2
۱	تفرق در اسناد بالادست سیاست گذاری و برنامه ریزی	B3

منبع: نگارندگان، ۱۳۹۹

واقع شده و نشان دهنده میزان اثرگذاری هر یک از آنها بر مدیریت یکپارچه حریم کلانشهر مشهد می باشند.

تفرق ساختار تشکیلاتی-ارتباطی: مهمترین تفرق ساختار تشکیلاتی-ارتباطی در مدیریت یکپارچه شناسایی شد و سپس با استفاده از مدل ویکورفازی اقدام به تجزیه و تحلیل آنها گردید و نتایج نهایی هر یک از شاخصهای تفرق تشکیلاتی به شرح جدول شماره ۱۱ می باشد. در نهایت پس از تجزیه و تحلیل نتایج فوق، رتبه نهایی شاخصها مشخص گردد و نتایج آنها به شرح جدول ۱۲ می باشد.

تفرق در یکپارچگی سازمانی: در بحث تفرق در

یکپارچگی سازمانی مهمترین شاخصهای پیش روی مدیریت یکپارچه شهری شناسایی و ارزیابی آن به شرح جدول ۹ می باشد. در نهایت پس از تجزیه و تحلیل نتایج فوق، رتبه نهایی شاخصها مشخص گردد و نتایج آنها به شرح جدول ۱۰ می باشد. نتایج نشان می دهد که در بین شاخصهای تفرق قانونی و سیاست گذاری، مهمترین شاخصها شاخص به ترتیب تفرق در اسناد بالادست سیاست گذاری و برنامه ریزی در جایگاههای اول تا سوم

جدول ۹. نتیجه نهایی Qi, Ri, Si

Qi				Ri				Si				نماد
Q-crisp	U	M	L	R-crisp	U	M	L	S-crisp	U	M	L	
0/2510	0/9418	0/1766	- 0/5420	0/2533	0/2533	0/1900	0/1267	0/4482	0/6105	0/3403	0/0536	C1
0/2684	0/9625	0/2009	- 0/5592	0/2360	0/2410	0/1808	0/1054	0/5533	0/6976	0/4187	0/1248	C2
0/0000	0/7256	0/0000	- 0/7256	0/1999	0/2042	0/1531	0/0893	0/3163	0/5112	0/2442	-0/0507	C3

منبع: نگارندگان، ۱۳۹۹

جدول ۱۰. رتبه نهایی شاخصهای تفرق قانونی و سیاست گذاری

رتبه نهایی	شاخصها	نماد
۲	تفرق زیرساختهای اطلاعاتی	C1
۳	تفرق در مجموعه قوانین و مقررات موجود شهری	C2
۱	تفرق در اسناد بالادست سیاست گذاری و برنامه ریزی	C3

منبع: نگارندگان، ۱۳۹۹

جدول ۱۱. نتیجه نهایی Qi, Ri, Si

Qi				Ri				Si				نماد
Q-crisp	U	M	L	R-crisp	U	M	L	S-crisp	U	M	L	
0/0588	0/9634	0/1827	- 0/6228	0/1429	0/1946	0/1459	0/0851	0/3284	0/7258	0/3358	-0/0838	D1
0/0726	0/9925	0/2230	- 0/5668	0/1429	0/1946	0/1459	0/0851	0/4100	0/7829	0/4152	0/0266	D2
0/0432	0/8847	0/1326	- 0/6321	0/1182	0/1609	0/1207	0/0704	0/4024	0/7978	0/4073	-0/0027	D3
0/0027	0/8319	0	- 0/8000	0/1094	0/1702	0/1094	0/0486	0/2222	0/6310	0/2222	-0/1866	D4

منبع: نگارندگان، ۱۳۹۹

جدول ۱۲. رتبه نهایی تفرق ساختار تشکیلاتی - ارتباطی

رتبه نهایی	شاخص‌ها	نماد
۳	تفرق در مشارکت شهروندان و برنامه ریزان برای تصمیم گیرهای سازمانی جهت حفظ و صیانت از حریم کلانشهر مشهد	D1
۴	تفرق در قانون و حقوقی زیرساخت مناسب برای بهبود وضعیت حریم کلانشهر مشهد	D2
۲	تفرق در زیرساخت های مناسب اطلاعاتی برای مدیریت یکپارچه در پهنه حریم کلانشهر مشهد	D3
۱	فقدان نگرش یکپارچه در مدیریت حریم در سطوح مختلف	D4

منبع: نگارندگان، ۱۳۹۹

تفرق قلمرویی: تفرق قلمرویی به معنای منطقه بند ی شهری متفاوت سازمان های ذی ربط (نظیر مناطق شهرداری، سازمان آب، نیرو، مخابرات و...) در ارائه خدمات شهری است. خلأ قلمرویی و تداخل قلمرویی از نشانه های تفرق قلمرویی است و به دلیل تعدد سازمان های ذی ربط مذکور و چگونگی تقسیم وظایف ارائه خدمات شهری میان آنها اتفاق می افتد (پوراحمد و دیگران، ۱۳۹۱). در این بحث نیز مهمترین شاخص ها مورد بررسی قرار گرفتند و نتایج نهایی آنها در جدول شماره ۱۳ نشان داده شده است. بنابراین، در جدول (۱۴) رتبه نهایی شاخص ها مشخص گردد و نتایج آنها به شرح زیر می باشد.

در بحث تفرق ساختار تشکیلاتی-ارتباطی نتایج نشان میدهد که فقدان نگرش یکپارچه در مدیریت حریم در سطوح مختلف با کسب امتیاز ۰/۰۰۲۷ در جایگاه اول واقع شده و نشان دهنده بیشترین اثرگذاری آن بر مدیریت یکپارچه حریم کلانشهر مشهد می باشد. شاخص های تفرق در زیرساخت های مناسب اطلاعاتی برای مدیریت یکپارچه در پهنه حریم کلانشهر مشهد و تفرق در مشارکت شهروندان و برنامه ریزان برای تصمیم گیرهای سازمانی جهت حفظ و صیانت از حریم کلانشهر مشهد و تفرق در قانون و حقوقی زیرساخت مناسب برای بهبود وضعیت حریم کلانشهر مشهد به ترتیب مهمترین تفرق ساختار تشکیلاتی و ارتباطی در حریم کلانشهر مشهد می باشند.

جدول ۱۳. نتیجه نهایی Qi, Ri, Si

Qi				Ri				Si				نماد
Q-crisp	U	M	L	R-crisp	U	M	L	S-crisp	U	M	L	
0/0675	0/8087	0/0599	- 0/7259	0/1801	0/1774	0/1331	0/0968	0/5138	0/6799	0/3919	0/0776	E1
0/3427	1	0/2915	- 0/5548	0/2181	0/1996	0/1663	0/1220	0/6633	0/8177	0/5072	0/1579	E2
0/0063	0/7969	0	- 0/7779	0/1722	0/1711	0/1244	0/0968	0/4758	0/7112	0/3623	-0/0082	E3

منبع: نگارندگان، ۱۳۹۹

جدول ۱۴. رتبه نهایی تفرق ساختار تشکیلاتی - ارتباطی

رتبه نهایی	شاخص‌ها	نماد
۲	تفرق بین سازمانی در پهنه حریم کلانشهر مشهد جهت ارایه زیرساخت های لازم	E1
۳	تفرق درون سازمانی بین سازمان ها و نهادهای دخیل در مدیریت شهری و حریم آن	E2
۱	تفرق در خلا و تداخل قلمرویی بین سازمانها برای ارایه خدمات شهری به شهروندان ساکن در پهنه حریم کلانشهر مشهد	E3

منبع: نگارندگان، ۱۳۹۹

مهمترین شاخص‌های تفرق قلمرویی در مدیریت یکپارچه حریم کلانشهر مشهد به ترتیب تفرق در خلا و تداخل قلمرویی بین سازمانها برای ارائه خدمات شهری به شهروندان ساکن در پهنه حریم کلانشهر مشهد؛ تفرق بین سازمانی در پهنه حریم کلانشهر مشهد جهت ارائه زیرساخت‌های لازم و تفرق درون سازمانی بین سازمان‌ها و نهادهای دخیل در مدیریت شهری و حریم آن اشاره کرد.

تفرق عملکردی: تفرق عملکردی زمانی به وقوع می‌پیوندد که در یک شهر یا قلمرو حکومتی خاص (مانند محدوده شهر یا شهرداری)، برنامه‌ریزی و ارائه خدمات

شهری در مورد کارکردها و وظایفی که ماهیت محلی دارند بین چند نهاد، سازمان و هیئت تقسیم شده باشد (بر کپور، اسدی، ۱۳۸۸) که به عنوان مثال در شهر تهران به معنای تصمیم‌گیری و ارائه خدمات شهری به شهروندان توسط بیش از ۲۵ سازمان دولتی و عمومی است. در این قسمت از پژوهش برای ارزیابی اوزان نهایی شاخص‌ها از مدل ویکورفازی استفاده شد. نتیجه نهایی آن به شرح جدول شماره ۱۵ می‌باشد. پس از تجزیه و تحلیل نتایج، رتبه نهایی شاخص‌های تفرق عملکردی به شرح جدول ۱۶ می‌باشد.

جدول ۱۵. نتیجه نهایی Qi, Ri, Si

Qi				Ri				Si				نماد
Q-crisp	U	M	L	R-crisp	U	M	L	S-crisp	U	M	L	
0/1727	1	0/2089	- 0/5542	0/1212	0/2323	0/1493	0/0749	0/3180	0/8369	0/4064	-0/0597	F1
0/0887	0/889	0/1155	- 0/6771	0/0994	0/1987	0/1277	0/0428	0/2551	0/7810	0/3225	-0/1502	F2
0/0666	0/898	0/0606	- 0/6865	0/0870	0/1991	0/1011	0/0337	0/2747	0/7981	0/3481	-0/1210	F3
0/1642	0/993	0/2135	- 0/5993	0/1161	0/2323	0/1493	0/0498	0/3269	0/8221	0/4163	-0/0202	F4
0/0046	0/742	0	- 0/7193	0/0771	0/1499	0/0964	0/0428	0/1949	0/7284	0/2436	-0/2412	F5

منبع: نگارندگان، ۱۳۹۹

جدول ۱۶. رتبه نهایی تفرق عملکردی

رتبه نهایی	شاخص‌ها	نماد
۵	تفرق دستیابی به توسعه پایدار و منسجم در سیاست شهری حریم کلانشهر مشهد	F1
۳	تفرق و تکثیر نهادهای برنامه‌ریز و اجرایی	F2
۲	تفرق یکپارچگی بین سیاست‌های مختلف و اثرات فضایی و محیطی بین سازمان‌ها و نهادی تصمیم‌گیر	F3
۴	تفرق قلمروهای سازمانی در ارائه خدمات	F4
۱	تفرق مدیریتی در تفکیک کارکردی شهرها	F5

منبع: نگارندگان، ۱۳۹۹

اجرائی اشاره کرد که هر کدام از آنها نقش مهمی در کاهش یکپارچگی مدیریت حریم کلانشهر مشهد دارند. **تفرق برنامه ریزی - سیاستی:** تفرق برنامه ریزی - سیاستی که به معنای عدم وجود استراتژی و یا سیاست یکپارچه افقی و عمودی در برنامه ریزی شهر است. منظور از یکپارچگی سیاستی عمودی، استراتژی‌های یکپارچه در لایه

در بحث تفرق عملکردی مهم‌ترین شاخص‌ها که باعث کاهش انسجام مدیریت یکپارچه در حریم کلانشهر مشهد می‌گردد عبارتند از تفرق مدیریتی در تفکیک کارکردی شهرها؛ تفرق یکپارچگی بین سیاست‌های مختلف و اثرات فضایی و محیطی بین سازمان‌ها و نهادی تصمیم‌گیر و در نهایت تفرق و تکثیر نهادهای برنامه‌ریز و

در بحث تفرق برنامه ریزی- سیاستی یافته ها نشان می دهد که مهمترین تفرق پیش روی مدیریت یکپارچه بر اساس روش ویکور فازی نبود استراتژی یکپارچه افقی و عمودی در برنامه ریزی و مدیریت حریم کلانشهر مشهد می باشد و در جایگاه نخست تفرق برنامه ریزی- سیاستی واقع شده است و نشان از اهمیت و اثرگذاری آن نسبت به سایر شاخص ها می باشد. شاخص تفرق ناشی از تعدد ذینفعان و عناصر ذی نفوذ صاحب قدرت در فرایند سیاست گذاری و تصمیم گیری شهری در پیرامون حریم کلانشهر مشهد و تفرق در شناخت صحیح از سیاست های اقتصادی و اجتماعی در سطوح و بخش های مختلف مدیریتی به ترتیب در جایگاه های بعدی قرار دارند.

هایی چون سیاست های ملی، منطقه ای، خرد منطقه ای و محلی است؛ سیاست های افقی نیز به معنای آن است که بخش های مختلفی چون محیط زیست، حمل و نقل و یا اقتصاد شهری و ... در کنار هم و در پیوند با هم استراتژی شهری واحدی را به اجرا برسانند. در هر دو حوزه سیاستی افقی و عمودی باید راهبردهای هر سطح برای سطوح پایین دست چارچوب تصمیم گیری مشخصی فراهم سازد تا بتوان از نظام برنامه ریزی و مدیریت منسجم صحبت کرد (Barakpour and Asadi, 2008). در این قسمت مهمترین شاخص ها مشتمل بر سه مورد می باشد و نتایج آن به شرح جدول شماره ۱۷ است. پس از تجزیه و تحلیل رتبه نهایی شاخص ها شد و نتایج آنها به شرح جدول ۱۸ می باشد.

جدول ۱۷. نتیجه نهایی Qi, Ri, Si

Qi				Ri				Si				نماد
Q-crisp	U	M	L	R-crisp	U	M	L	S-crisp	U	M	L	
0/0000	0/4912	0	- 0/4912	0/1745	0/1745	0/1309	0/0873	0/2245	0/4219	0/1684	- 0/0851	A1
0/5977	0/9157	0/4694	- 0/0614	0/2895	0/2481	0/2233	0/1737	0/7980	0/8688	0/6082	0/3088	A2
0/6307	0/9477	0/4979	- 0/0512	0/3275	0/2807	0/2527	0/1965	0/6734	0/7690	0/5178	0/2157	A3

منبع: نگارندگان، ۱۳۹۹

جدول ۱۸. رتبه نهایی تفرق برنامه ریزی- سیاستی

رتبه نهایی	شاخص ها	نماد
۱	نبود استراتژی یکپارچه افقی و عمودی در برنامه ریزی و مدیریت حریم کلانشهر مشهد	A1
۲	تفرق ناشی از تعدد ذینفعان و عناصر ذی نفوذ صاحب قدرت در فرایند سیاست گذاری و تصمیم گیری شهری در پیرامون حریم کلانشهر مشهد	A2
۳	تفرق در شناخت صحیح از سیاست های اقتصادی و اجتماعی در سطوح و بخش های مختلف مدیریتی	A3

منبع: نگارندگان، ۱۳۹۹

۴. بحث و نتیجه گیری

جهت تحقق یکپارچگی تصمیمات و سیاست گذارهای شهری برای برون وضعیت موجود می باشد. یافته های پژوهش نشان داد مهم ترین عامل دستیابی به مدیریت یکپارچه حریم منطقه کلان شهری مشهد، ارائه راهبردی فراتر از سطح مداخله ای بخشی نگر و مدیریت مجمع الجزایری می باشد که بتوان تمام بازیگران را در فرایند تصمیم سازی، تصمیم گیری و اجرا در کنار هم قرار داد و چنین امر نیازمند حذف رویه های تکراری و تعریف نقاط

رشد جمعیت و افزایش مهاجرت از روستاها به سمت کلانشهر مشهد و ادغام روستاها به پیرامون آن از یک سو و گسترش فیزیکی شهر و تغییر کاربریها با نگرش و سمت و سوی اقتصادی باعث مشکلاتی در پهنه حریم در ابعاد مختلف اقتصادی، اجتماعی، کالبدی، زیست محیطی از سوی دیگر شده است. همچنین وجود انواع تفرق ها در این پهنه بر ناسامانی های فوق افزوده است و این امر نیازمند توجه جدی

اثرپذیرترین شاخص شناخته شد. بنابراین، وجود تنوع حوزه‌های تصمیم‌گیر و گستردگی حریم از یک سو و همچنین وجود انواع شهرک‌ها و سکونتگاه‌های روستایی از سوی دیگر زمینه را برای دخالت هر یک از ارگان‌ها و سازمان‌های مختلف فراهم کرده است. از جمله این ارگان‌ها توسعه نظام مدیریت حریم را فراهم ساخت. از سوی دیگر با تشکیل بانک اطلاعات جامع حریم؛ تشکیل گروه ناظر بر حریم متشکل از کارشناسان برنامه‌ریزی شهری، حقوقی، زیست‌محیطی و غیره؛ ایجاد مدیریت بهینه و یکپارچه در حریم؛ افزایش کارایی ضوابط و مقررات مرتبط با اداره امور حریم و غیره می‌تواند بر توسعه مدیریت مطلوب موثر واقع گردد.

تقدیر و سپاسگزاری

بنا به اظهار نویسنده مسئول، پژوهش حاضر برگرفته از رساله دکتری غلامرضا شاهی دشت، گروه جغرافیا، رشته جغرافیا و برنامه‌ریزی شهری، دانشکده ادبیات، علوم انسانی و اجتماعی، دانشگاه آزاد اسلامی واحد علوم تحقیقات تهران است، و فاقد حامی مالی می‌باشد.

۵. فهرست منابع

- Ahmadi Pour, Z, Karami, G.(2016), Analysis of Problems Arising from Interference of Tehran City and Neighboring Cities Administrative and Political Areas. *GeoRes* , 31 (3) :32-42. (in persian)
- Al Amin, M. Rashford, B. S. Bastin, C. T. and Aadland, D. M.(2013). *Agricultural Land-Use in a Changing Climate: Implications for Waterfowl Habitat in Prairie Canada*, University of Wyoming.
- Amanpour, Saeed and Sajadian, Mehyar (2015), A pathological study on the spatial organization and management of

مشترک سیاست‌گذاری می‌باشد. همچنین نتایج حاصل از دیمتل بیانگر آن است که بعد کالبدی اثرگذارترین معیار و بعد زیست‌محیطی اثرپذیرترین معیار شناخته شد. همچنین در بین معیارهای تفرق، معیار تفرق در بسترها و امکانات مدیریت شهری اثرگذارترین و معیار تفرق قلمرویی جز می‌توان به وزارت مسکن و شهرسازی، استانداری، فرمانداری، بخشداری، شهرداریها و سایر سازمان‌ها و نهادهای تصمیم‌گیر اشاره کرد که هر یک از این سازمان‌های مذکور به دلیل عدم یکپارچگی و نبود مدیریت واحد و یکپارچه باعث افزایش مدیریت بخشی شده است و هر یک بنا به مقتضیات خود تصمیم‌گیری و سیاست‌گذاری‌های لازم را انجام می‌دهند. همچنین یافته‌های این پژوهش با یافته‌های Ying and Wu (2005), Sanaei et al (20018), Amanpour, and Sajadian (2015), Khandan, and Sobhani (2021), Anvari (2018) دارد.

در همین راستا می‌توان با اصلاح تقسیمات اداری و سیاسی شهرستانهای مشهد و طرهبه- شاندریز، چالشهای حقوقی- مدیریت حریم مشهد برطرف کرد. علاوه بر قوانین و مقررات ملی، شورای اسلامی شهر مشهد با هدف تسهیل اقدامات شهرداری، ضوابط و مقررات مورد نیاز را به تصویب برساند و برای انجام هماهنگی‌های لازم بین سازمانها و مناطق مختلف شهرداری و سایر نهادها و سازمانهای فعال و مرتبط با حریم و مدیران محلی، تهیه طرح‌ها و برنامه‌های مورد نیاز برای استمرار اقدامات و فعالیتهای نظارت مستمر بر حریم و پایش اقدامات و فعالیتهای سازمانی کوچک، کارآمد و موثر متشکل از کارشناسانی مجرب و متعهد برای مدیریت حریم ایجاد کند تا عدم یکپارچگی بیشتر برای مدیریت حریم فراهم نگردد. در نتیجه با تسهیل بکارگیری قوانین و مقررات اداره امور حریم، تقویت حکمروایی محلی و در نهایت تحقق مدیریت یکپارچه و کارآمد در حریم می‌توان

- metropolis of Tehran, urban peripheral development, Vol 3, No 1, pp 97-112, <https://doi.org/20.1001.1.26764164.1400.3.1.6.0>. (in persian).
- Anvari, Nematollah(2018), Organizing the metropolitan area of Tehran in the framework of studying the interrelationship between population and employment, Journal of Geography (Regional Planning), Vol 8, No 8, pp 341-360, <https://doi.org/20.1001.1.22286462.1397.8.2.22.1> (in persian)
- Araya, yikalo H, Cabral, Pedro. (2010). Analysis and Modeling of Urban Land Cover Change in Setúbal and Sesimbra, Publication, Remote Vol. 2, No. 6, pp.1549-1563.
- Avot Consulting Engineers (2017), operational strategic plan of Harim Kalanshahr Mashhad, Mashhad Municipality(in persian).
- Barakpour, Naser; Asadi, Iraj (2008), Urban Management and Governance, Tehran: University of Art Publications. (in persian)
- Center for Urban Studies and Planning (2013), approaches to control the horizontal growth of cities, case study: Tehran, published by: Information Technology Management and Documentation Center. (in persian)
- Chakrabarty, B. K. (2001). Urban Management - Concepts, Principles, Techniques and Education, Cities, 18(5), 331-345.
- Lees, Nicholas (2010). Inequality as an Obstacle to World Political Community the metropolis of Tehran in accordance with the approaches and guidelines from the ideal of integrated management in the country, Zagros perspective geography and urban planning chapter, Vol 8 ,No 3. (in persian)
- Hadizadeh Bazzaz, Maryam(2013), Management of Urban Peripheral Lands; A systematic strategy to Reduce Urban Problems, case study Mashhad Metropolis, haft shahr, Vol 24, no 43-44(in persian)
- Hajilo, Zahra, Arghan, Abbas, Daryabari, seyed jamaledin and farhodi, Rahmatullah(2019), An Analysis of the Effective Factors on Tehran City Metropolitan City's Urban Management System for Integrated Urban Management, geograghy space, Vol 9, No 1, pp 141-159. <https://doi.org/20.1001.1.22286462.1397.9.1.10.0>. (in persian)
- Kazemian, Gholamreza and Mirabedini, Zohreh(2011), Pathology of Integrated Urban Management for Tehran in view of Policy and Decision Making, Vol 3, No 46, pp 27-38. <https://doi.org/20.1001.1.22286020.1390.3.46.3.7>. (in persian)
- Khaliji, Mohammad, Sarvar, Rahim and Sadat, Zahra (Saeideh) Zarabadi(2018), Analysis on the Types of Fragmentations and their Effectiveness on the Integrated Fulfillment Management of the Capital Suburb, Journal of Studies of Human Settlements Planning, Vol 13, No 2, pp 283-303. (in persian)
- Khandan, Mina and Sobhani, Nobakht (2021), An analysis of the Boundary situation and its challenges in the

- Integrated Management of the Tehran Metropolitan Peri-urban Area, Urban and Regional Development Planning, Vol 3, No 4, pp1-34. <https://doi.org/10.22054/urdp.2019.42544.1128>. (in persian)
- Vandecasteele et al(2019), The Future of Cities, OPPORTUNITIES, CHALLENGES AND THE WAY FORWARD, Publications Office of the European Union
- Wood, Curtis(2006), "Scope and Patterns of Metropolitan Governance in Urban America", American Review of Public Administration, Vol. 36, No.3, pp 337-353.
- Ying Ying, Y. S., & Wu, X. (2005). Empirical analysis of urban management and public services in Chinese cities. International Conference on Services Systems and Services Management China.
- Zaheri, mohamad (2008), The Rate of Frame Development and Extension of Tabriz and its Role on Changes in Using the Lands of Impact Area Villages and Suburbs (The Case Study : Alvare-Sofla, Bagh-e-Marroof, Shadabad-Mashayekh and Kondrood Villages), geograghy and development, Vol 6, No 11, <https://doi.org/10.22111/gdij.2008.3653>. (in persian).
- and Global Social Justice, Oxford University, Paper to be Presented at the SGIR 7th Annual Conference on International Relations, Sweden, September 9-11th 2010.
- McGill, R., (1998), "Urban Management in Developing Countries, Cities", 15(6): 463-471.
- Miladi, Mehdi and Farhadi, Laleh (2014), Approaches to control the horizontal growth of cities, a case study: Tehran, Publication of Information Technology Management and Documentation Center, Tehran: Tehran City Planning and Studies Center. (in persian)
- Pourahmad A, Mahdian Bahnamiri M, Mahdi A. (2013), An Analysis of the Factors Preventing the Realization of an Urban Integrated Management through the Lens of Existing, Journal of Urban Economics and Management, Vol 2. <https://doi.org/20.1001.1.23452870.1392.1.2.3.1> (in persian).
- Sanaei, solmaz , Sarvar, Rahim and ezatpanah, Bakhtyar (2020), Analysis of effective components in the realization of integrated management of Tehran urban area, quarterly geographical journal of territory, Vol 17 ,No 66, pp44-60. (in persian)
- Sarvar, Rahim, sobhani, nobakht, mahri, anoshervan, akbari, majed(2019), Evaluation Factors affecting the implementation of an integrated urban management in Tehran, geograghy space, Vol 18, No 63, pp 106-87. (in persian)
- Shaikhi, Mohammad and Shabestar, Mohsen (2018), Pathology of the

